

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД „ЛУГАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА”**

Ху Ліфей

УДК:[378.011.3-051:796](510)(043.3)

**ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ФАХОВИХ ЗНАНЬ
ТА РУХОВИХ НАВИЧОК У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ
ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ В УНІВЕРСИТЕТАХ КИТАЮ**

13.00.02 – теорія та методика навчання
(фізична культура, основи здоров'я)

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Луганськ – 2014

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано у Державному закладі „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор наук з фізичного виховання і спорту, професор **Максименко Ігор Георгійович**, Державний заклад „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”, директор інституту фізичного виховання і спорту.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, доцент **Васьков Юрій Вадимович**, Комунальний заклад „Харківська гуманітарно-педагогічна академія” Харківської обласної ради, завідувач кафедри теорії та методики фізичного виховання;

кандидат педагогічних наук, доцент **Гринченко Ігор Борисович**, Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, доцент кафедри спортивних ігор.

Захист відбудеться 2 липня 2014 року об 11 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради К.29.053.04 у Державному закладі „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка” за адресою: 91011, м. Луганськ, вул. Оборонна, буд.2, ауд. 376.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Державного закладу „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка” (91011, м. Луганськ, вул. Оборонна, буд.2).

Автореферат розіслано 2 червня 2014 р.

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**

Т. М. Бугеря

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. На сучасному етапі перед українською державою стоїть стратегічна задача соціально-економічної модернізації, одним із кроків вирішення якої є входження в міжнародний освітній простір. У зв'язку з цим реалізація державної національної програми „Освіта (Україна XXI століття”) передбачає максимальне використання передового вітчизняного і зарубіжного досвіду. Враховуючи значні досягнення китайської держави у різних сферах, у тому числі й спортсменів на світовій арені, великий інтерес викликає система модернізації освіти КНР, яка передбачає, що „оновлена освіта” має відігравати ключову роль у збереженні нації, її генофонду, забезпеченні стійкого, динамічного розвитку суспільства з високим рівнем життя, громадянсько-правової, професійної і побутової культури.

Рішення найважливішого соціального завдання – формування у населення здорового способу життя та стійких здорових звичок, а також свідомого відношення до власного здоров'я і фізичної підготовленості – має здійснюватися за рахунок новітніх підходів у системі фізкультурної освіти. Фізична культура є складним суспільним явищем, покликаним вирішувати не тільки задачі фізичного розвитку, але й виконувати багато соціальних функцій суспільства у сфері моралі, виховання, навчання, етики. Заняття фізичними вправами мають велике виховне значення – вони формують впевненість у своїх силах, сміливість, благородство, почуття гідності, наполегливості у досягненні наміченої мети. Система фізичного виховання КНР є певною соціальною організацією, яка передбачає всебічне фізичне вдосконалення усіх соціальних верств населення країни та забезпечує реалізацію тези „Здоров'я нації – понад усе”.

Історіографія питання формування фахових знань і рухових навичок у майбутніх учителів фізичного виховання в університетах достатньо різноманітна. У роботах таких фахівців країн СНД, як Л. Матвеев, В. Платонов, Т. Круцевич, В. Бальсевич, Ю. Железняк, З. Аскарров, С. Баландін, Г. Барабанов, Н. Барішева, Т. Бахтіна, В. Вовк, Л. Волков, В. Видрін, Л. Демінська, І. Манжелей, О. Омаров, відображено проблеми професійної підготовки з названої спеціальності. Особливостям організації і змісту процесу підготовки вчителів фізичного виховання присвячено роботи таких учених, як А. Абрамян, Є. Авсентьева,

А. Артюшенко, С. Беляєва, С. Бреус, О. Валіулліна, Н. Зубанова, Т. Ігнатенко, А. Цьось, В. Щеголев, М. Шубякіна. Матеріали, отримані зазначеними дослідниками, розкривають сутнісні особливості процесу педагогічної освіти в галузі знань „Фізичне виховання і спорт”, але при цьому не передбачають вирішення усього спектра проблем, пов'язаних з формуванням в Україні „нового типу гуманітарної інноваційної освіти”, задекларованого у Національній доктрині розвитку освіти у нашій державі у XXI столітті. Сучасний стан системи фізичної культури КНР досліджували як вітчизняні, так і зарубіжні фахівці: О. Булашев, Л. Кун, А. Маслов, Ван Ліхуа, Ван Сюемань, Ван Юй Лань, Лан Давей, Ма Цзиньган, Цзян Цзе, Чжу Фен. Автори розглядали особливості управлінської діяльності в системі фізичної культури і спорту та організаційно-методичні основи розвитку і функціонування окремих видів спорту і рухової активності. При цьому особливості процесу формування фахових знань і рухових навичок у майбутніх учителів фізичного виховання в університетах КНР в повній мірі не висвітлено. Як відомо, що саме ступінь ефективності такого процесу обумовлює якість підготовки педагогів, що, в свою чергу, впливає на успішність реалізації ними оздоровчих, виховних і освітніх задач не лише на рівні школи, а й на державному рівні.

Більшій актуальності вирішенню цієї проблеми надає стрімка динаміка спортивних досягнень представників Китаю на міжнародних спортивних форумах, зафіксована протягом 25 років. Адже зрозуміло, що витoki успіхів у спорті вищих досягнень слід шукати у постановці шкільної фізичної культури, яка до 90-х років ХХ століття цілком базувалася на принципах радянської „школи” фізичного виховання. А модернізація шкільної освіти КНР, яка здійснювалася упродовж останніх 20 років, дозволила розробити власну систему фізичного виховання, яка поєднує у собі новітні підходи та апробовані раніше положення. Реалізація нової концепції масового залучення школярів до занять різними видами спорту та рухової активності стала неможливою без докорінної перебудови у вищих саме процесу підготовки майбутніх учителів фізичного виховання. Здійснена реформа забезпечила підвищення професійної компетентності випускників, що в свою чергу обумовило збільшення кількості залучених до занять фізичною культурою і спортом, вплинуло на покращення показників їхнього

здоров'я, і стало підґрунтям для економічного зростання Китаю. Викладене вище диктує необхідність ретельного вивчення досвіду університетів КНР, пов'язаного з особливостями підготовки майбутніх учителів фізичного виховання, та раціонального використання цього досвіду в системі української вищої освіти.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дослідження є складовою комплексної програми науково-дослідної роботи кафедри олімпійського та професійного спорту ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”, що виконується за проблемою „Теоретико-методичні основи навчання фізичній культурі та культурі здоров'я учнівської молоді” (суб'єкти освіти в нормі та з особливими потребами), номер держреєстрації 0110U000394. Тему дисертації затверджено на засіданні вченої ради ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка” (протокол № 4 від 25 листопада 2011 р.) та узгоджено в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 4 від 24 квітня 2012 р.).

Мета дослідження – визначити і проаналізувати теоретико-методичні основи формування фахових знань і рухових навичок у майбутніх учителів фізичного виховання в університетах Китаю.

Відповідно до мети було сформульовано наступні **задачі дослідження:**

1. На основі аналізу законодавчої і нормативної бази КНР, діючих навчальних планів і програм Ляоченського, Наньтунського, Сичуанського, Північно-Східного, Чендунського і Шанхайського університетів вивчити принципи і стандарти підготовки вчителів фізичного виховання.

2. Дослідити форми і методи формування фахових знань і рухових навичок у майбутніх учителів фізичного виховання в університетах КНР.

3. Охарактеризувати та проаналізувати змістовний компонент навчальних планів і програм підготовки фахівців фізичного виховання.

4. Виокремити системоутворюючі фактори у процесі розвитку фізичної культури і спорту, які забезпечують підвищення масовості занять фізичними вправами, зростання спортивних

досягнень в КНР, та можуть знайти відображення у навчальних планах університетів України.

5. Проаналізувати ефективність державної політики у сфері фізичної культури і спорту, спираючись на результати участі китайських спортсменів в Олімпійських Іграх та інших міжнародних змаганнях.

Об'єкт дослідження – організація і зміст навчального процесу інститутів і факультетів фізичної культури китайських університетів.

Предмет дослідження – зміст, форми і методи формування фахових знань і рухових навичок у майбутніх учителів фізичного виховання в університетах Китаю.

Методологічну та теоретичну основу дослідження складають: загальногуманістичні ідеї (В. Сухомлинський, Л. Виготський); положення сучасної філософії освіти, що відображують основи особистісно-орієнтованої освітньої парадигми (О. Абдулліна, А. Алексюк, Г. Балл, М. Борітко, І. Зязюн); матеріали, пов'язані з використанням зарубіжного досвіду у педагогічній практиці (О. Романовський, Л. Пуховська); теоретико-методичні підходи теорії і методики фізичного виховання та спортивного тренування (Б. Ашмарін, Л. Матвеев, Т. Круцевич, В. Філін, М. Озолін, В. Платонов).

Методи дослідження: науково-теоретичний і порівнювальний аналіз постанов Компартії і Уряду Китаю, державних програм, нормативних і законодавчих актів КНР, первинних джерел (документація провідних китайських університетів, які займаються підготовкою учителів фізичного виховання); анкетування; опитування; бесіди. При цьому використовувалися: синтез, індукція, дедукція, порівняння, узагальнення, систематизація фактичного матеріалу та його інтерпретація.

Джерелознавчу базу дослідження складають документи Державної ради Китайської народної республіки, Державного управління спорту, Міністерства освіти КНР; навчальні плани і програми провідних університетів (Ляоченського, Наньтунського, Сичуанського, Північно-Східного, Чендунського і Шанхайського); відповідні програмно-нормативні документи Міністерства освіти і науки та Кабінету міністрів України; навчальні плани і програми провідних українських університетів Києва, Луганська,

Діпропетровська, Львова; підручники і навчальні посібники для майбутніх учителів фізичного виховання України.

Наукова новизна отриманих результатів. У виконаній дисертаційній роботі вперше на основі аналізу великої кількості автентичних джерел визначено теоретико-методичні основи формування фахових знань і рухових навичок у майбутніх учителів фізичного виховання в університетах Китаю, а саме:

- представлено технологію навчання, яка полягає у реалізації інтегрованого підходу, що забезпечує поєднання інтелектуальної, фізичної і духовної складової в процесі фізичного виховання;

- встановлено форми, методи, принципи і стандарти багаторівневої підготовки майбутніх фахівців;

- визначено змістовний компонент навчальних планів ВНЗ та виявлено вплив конкретних дисциплін на якість процесу засвоєння фахових знань та навичок;

- розкрито інноваційні методики навчання майбутніх учителів;

- висвітлено роль і місце державної політики КНР у процесі підготовки вчителів фізичного виховання, спортсменів та розвитку масової фізичної культури;

- охарактеризовано особливості оцінювання професійної орієнтації абітурієнтів.

Доповнено базу даних, пов'язаних зі змістовним компонентом навчальних планів Китаю, які можуть бути застосовані в українських ВНЗ з метою підвищення якості підготовки учителів фізичного виховання.

Практична значущість роботи полягає у можливості впровадження отриманих результатів наукових пошуків у навчальний процес факультетів й інститутів українських ВНЗ у наступних напрямках: внести відповідні зміни у державні стандарти підготовки бакалаврів і магістрів зі спеціальностей „Спорт” і „Фізичне виховання” (до розділу „Компетентності, якими повинен володіти майбутній вчитель і тренер”), збільшити спектр фахових дисциплін та кількість годин на фахову підготовку бакалаврів і магістрів зі спеціальностей „Спорт” і „Фізичне виховання”; широко використовувати інноваційні методики навчання, запозичені з китайського досвіду.

Результати дослідження впроваджено у навчальний процес інституту фізичного виховання і спорту ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка” – отримані знання інтегровано у лекційні курси та програми практичних занять з наступних дисциплін: „Управління підготовкою юних спортсменів”, „Теорія і методика фізичного виховання”, „Фізичне виховання у провідних країнах світу”, „Основи підготовки магістрів у провідних країнах світу”, „Теорія і методика викладання легкої атлетики, спортивних ігор, плавання, єдиноборств, гімнастики”, „Спортивно-педагогічне вдосконалення”. Крім того, результати дослідження впроваджено у практику роботи спортивних секцій Луганського національного університету імені В. Даля та Луганського державного медичного університету.

Особистий внесок здобувача полягає у постановці проблеми, аналізі й узагальненні матеріалів літературних джерел за обраною темою, визначенні мети, об’єкта, предмета та задач дослідження, виборі адекватних методів дослідження, узагальненні й теоретичному аналізі отриманих матеріалів. У спільних публікаціях автору належать матеріали, що відображують особливості формування фахових знань і рухових навичок у майбутніх фахівців фізичного виховання в університетах КНР.

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні положення і практичні рекомендації було викладено в доповідях на міжнародних науково-практичних конференціях „Олімпійський спорт, фізична культура, здоров’я нації в сучасних умовах” (м. Луганськ, 2011–2014 рр.), виступах на обласних семінарах для учителів (м. Луганськ, 2011, 2012, 2013 рр.), на засіданнях кафедри олімпійського та професійного спорту ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка” (м. Луганськ, 2011, 2012, 2013, 2014 рр.).

Публікації. За темою дисертації автором опубліковано 8 наукових праць, у тому числі 5 – у спеціалізованих фахових виданнях України.

Структура й обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації 235 сторінок, у тексті міститься 19 таблиць та 1 рисунок. Список

використаної літератури нараховує 222 джерела, з яких 28 – зарубіжних фахівців.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність дослідження з обраної теми, сформульовано мету, задачі, об'єкт, предмет, методи дослідницької роботи, розкрито наукову новизну та практичну значущість отриманих результатів, надано інформацію про апробацію матеріалів дослідження, публікації автора та структуру й обсяг дисертації.

У першому розділі „**Стан проблеми формування фахових знань і рухових навичок у майбутніх учителів фізичного виховання в університетах України і КНР**” представлено матеріали аналізу літературних джерел, присвячених дослідженню проблеми оптимізації процесу навчання майбутніх українських і китайських фахівців у галузі фізичної культури і спорту. У ході аналізу всі літературні джерела було диференційовано на декілька категорій: а) праці загальнометодологічного характеру; б) педагогічні роботи, що відображають специфічні питання теорії та методики фізичного виховання і спорту; в) наукові праці, що характеризують використання засобів фізичного виховання з оздоровчою метою; г) роботи китайських учених, що відображають сутнісні особливості розвитку і функціонування системи фізичного виховання і спорту КНР.

Виявлено, що досліджувана проблема як в Україні, так і в Китаї переважно характеризується наявністю двох складових: 1) змістовний компонент; 2) матеріально-технічна сторона (Н. Москаленко, 2009; Ван Сюе Мань, 2009; Ван Ліхуа, 2011). Так, у процесі аналізу встановили, що змістовний компонент пов'язаний з ефективністю існуючих класичних і розроблених інноваційних теоретико-методичних підходів, технологій, методик навчання та зі ступенем використання їх на практиці. При цьому матеріально-технічний компонент передбачає наявність необхідного фінансування для якісного впровадження у навчальний процес вищезазначених чинників. У процесі наукових пошуків також виявили, що головним фактором, який лімітує успішність функціонування системи вищої фізкультурної освіти як в Україні, так і в Китаї, є ступінь ефективності державної політики у даній сфері. При цьому встановлено, що в останні десятиріччя у КНР під

патронатом держави успішно виконується ряд Програм, результатом реалізації яких, з одного боку, стали перемоги китайських спортсменів на світових аренах, а з іншого – зростання показників здоров'я простих громадян, що позитивно впливає на економічні чинники країни („Національна програма зміцнення здоров'я, 1995”; „Закон про спорт КНР, 1995”). В Україні ж, на жаль, останнім часом багато положень державних Програм у даній сфері носять лише декларативний характер. Так, у вишах не будується нових спортивних споруд, не вистачає фінансування на закупівлю сучасного наукового і спортивного обладнання.

Встановлено, що на сучасному етапі розвитку української вищої школи під час підготовки майбутніх вчителів переважно використовуються класичні методики фізичного виховання, розроблені в СРСР (Т. Круцевич, 2013; Н. Москаленко, 2013). Одним з недоліків українських ВНЗ є низька ефективність використання у навчальному процесі інноваційних технологій (зокрема, мультимедійних програм). При цьому навчальні плани у вишах України будуються, спираючись на європейські освітні системи. Китайські фахівці в процесі формування фахових знань і рухових навичок у майбутніх учителів фізичного виховання використовують досвід радянської вищої школи з урахуванням національних особливостей та досвіду провідних країн світу (Чжу Фен, 2010; Ван Ліхуа, 2011).

На основі узагальнення матеріалів провідних учених установили, що вивчення і адаптація досвіду китайських колег з формування фахових знань і рухових навичок у майбутніх фахівців у сфері фізичної культури і спорту може розглядатися як один з перспективних напрямків оптимізації процесу підготовки учителів в українських ВНЗ.

У другому розділі **„Теоретико-методичні підходи побудови навчального процесу майбутніх фахівців з фізичного виховання у вищих навчальних закладах Китаю”** охарактеризовано стандарти професії учителя фізичного виховання як нормативної основи його фахової підготовки. Визначено, що особливістю системи підготовки фахівців напряму „Фізична культура і спорт” у КНР є інтегрований характер цілей, принципів і задач навчального процесу, що формуються з урахуванням сучасних психолого-педагогічних розробок передових країн світу, китайської національної специфіки та державних політичних

настанов („Правила кваліфікації педагога КНР, 1995”). Встановлено, що до майбутніх учителів фізичного виховання у КНР висуваються особливі вимоги (Ван Цзипу, 1999; „Державна навчальна програма фізичного виховання для вищих навчальних закладів КНР, 2007”). Зокрема, визначено низку наступних критеріїв, яким повинен відповідати абітурієнт під час вступу до університету на відповідні спеціальності: наявність інтелектуальних і комунікативних здібностей, базових знань і вмінь, які сприятимуть успішному навчанню; мотивація до набуття знань та постійного самовдосконалення; наявність певного культурного рівня та знання національних традицій; наявність широкого арсеналу прикладних знань; демонстрація особистісних якостей, необхідних майбутньому педагогу; наявність доброго стану здоров'я (в першу чергу відсутність захворювань) та певного рівня фізичної підготовленості (у відповідності до „Державних стандартів фізичного здоров'я учнів КНР”). Таким чином, існуючі в КНР підходи до відбору абітурієнтів, на відміну від українських, передбачають необхідність наявності під час вступу у майбутніх учителів академічних і професійно-педагогічних здібностей, а не лише певного рівня розвитку рухових якостей.

Також у відповідності до завдань дослідження було проаналізовано форми і методи багаторівневої підготовки майбутніх фахівців в університетах Китаю. Така підготовка передбачає навчання за освітньо-кваліфікаційними рівнями „Бакалавр” і „Магістр”. Терміни навчання на ОКР „Бакалавр” 4 роки, у магістратурі – 3 роки. Основні форми набуття знань: лекційні, практичні, семінарські заняття, та різновиди практик („Державна навчальна програма фізичного виховання для вищих навчальних закладів КНР, 2007”). Процес навчання у магістратурі, у порівнянні з бакалавратом, передбачає набуття навичок науково-дослідницької роботи та більш глибоко спрямовану фахову підготовку. У відповідності до цільових настанов, пов'язаних з діяльністю майбутніх педагогів, яка має бути спрямована на виховання гармонійно розвинутої, здорової та політично грамотної особистості, до навчального процесу висуваються й певні вимоги. У процесі навчання майбутній вчитель повинен набути та вдосконалити: спеціальні знання з теорії і методики фізичного виховання і спортивного тренування; рухові вміння та навички з низки видів спорту та рухової активності; академічні знання з

гуманітарних (володіти декількома мовами – англійською, японською, російською) наук; прикладні знання з фізіології, психології, анатомії, біохімії, біомеханіки, інформатики та ін.; знання засад діяльності Компартії Китаю. Особливу увагу в процесі навчання приділяється формуванню вмінь організовувати і проводити масові фізкультурно-спортивні заходи (як позакласні, так і позашкільні), а також формуванню вмінь соціалізуватися у суспільстві, враховуюючи певні особливості провінцій („Правила роботи у галузі шкільної фізичної культури і спорту КНР, 1999”).

При цьому пріоритетним напрямком підготовки майбутніх учителів фізичного виховання є озброєння їх не лише арсеналом знань, рухових вмінь і навичок, а й спеціальних методик навчання дітей фізичним вправам. Ці методики було запозичено з радянської системи фізичного виховання і спортивного тренування. Зокрема, в університетах КНР, у відповідності до специфіки національних видів рухової активності та спорту, з успіхом використовують такі технології навчання, що включають наступні підходи, методи і методики („Навчальні програми для спеціальності „Викладання фізичної культури” Ляоченського та Наньтунського університетів фізичного виховання, 2007): принципи теорії і методики фізичного виховання (поступовість, активність, наочність, доступність, системність, послідовність, й ін.) та спортивного тренування (хвилеподібність, безперервність, циклічність, індивідуалізація та ін.); методи навчання (словесні, наочні, методи практичних вправ); методику розвитку рухових здібностей (гнучкості, витривалості, сили, координаційних здібностей й ін.); методи виконання вправ; методики тестування та оцінки рівнів здоров'я, фізичної, технічної і функціональної підготовленості; інноваційні методики навчання, зокрема інформаційно-комунікаційні засоби, засновані на використанні Інтернет-ресурсів, та інтерактивні мультимедійні навчальні програми.

Третій розділ **„Змістова характеристика навчальних планів і програм як складова формування фахових знань і рухових навичок у майбутніх учителів фізичного виховання в університетах КНР”** розкриває змістовний компонент циклів навчальних предметів, які забезпечують фахову підготовку учителів фізичного виховання Піднебесної.

Процес навчання в університетах Китаю передбачає оволодіння двома циклами дисциплін. При цьому обсяг кредитів,

які необхідно засвоїти на бакалаврському рівні, в середньому, складає 170 кредитних годин („Навчальні програми Наньтунського університету фізичного виховання, 2007; Сичуанського університету, 2007; Північно-східного університету, 2008; Чендунського університету, 2010; Шанхайського університету, 2012”). Перший – цикл загальногуманітарних дисциплін (обов’язкових та за вибором), до складу якого входять такі предмети: блок історико-правових і економічних предметів (політична теорія, основні положення марксистської теорії, та теорій Мао Цзедун і Ден Сяопіна, основи економіки, основи китайського соціалізму, історія Китаю, основи права); психолого-педагогічні дисципліни (педагогіка, психологія); точні науки (математика, вища математика, інформатика); іноземні мови (англійська, японська, російська). Ці дисципліни мають формувати академічні знання, які повинні забезпечувати потужну „базу” для подальшого професійного вдосконалення майбутнього учителя. Другий цикл – профільні та факультативні дисципліни (обов’язкові та за вибором). У Чендунському, Сичуанському, Наньтунському та Ляоченському університетах в якості обов’язкових профільних пропонується вивчати наступні предмети: теорія і методика фізичної культури, теорія спортивного тренування, історія фізичної культури, гігієна спорту, основи здоров’я, основи наукових досліджень у фізичній культурі, біохімія спорту, спортивна анатомія, генетика у спорті, основи роботи з літературними джерелами, спортивна фізіологія, психологія спорту, біомеханіка спорту, спортивна соціологія, спортивний менеджмент, основи техніки безпеки життєдіяльності, основи спортивного харчування, спортивний масаж, основи реабілітації в спорті, основи суддівства в спорті, основи роботи з обдарованими дітьми, спортивна метрологія, спортивна журналістика, організація позакласних та позашкільних занять, основи спортивного відбору, спортивне ілюстрування, фізична культура в школі; ушу і цигун; тайцзіцюань; танці; атлетизм; рухливі ігри; основи самозахисту; насолодження заняттями фізичними вправами; теорія і практика легкої атлетики, теорія і практика спортивних ігор (футбол, настільний теніс, волейбол, баскетбол, гандбол, бадмінтон, теніс, бейсбол), теорія і практика гімнастики (спортивної та художньої), теорія і практика плавання, важкої атлетики, зимових видів спорту (ковзани), теорія і практика аеробіки, саньда, тхеквондо. У різних ВНЗ деякі з

перерахованих вище дисциплін пропонують вивчати як факультативи, наприклад, такі предмети, як генетика спорту, соціологія спорту, шкільна гігієна, спортивна педагогіка, спортивний менеджмент або певні практичні дисципліни (атлетизм, танці, основи самозахисту, ковзани та ін.). Профільні предмети за задумом китайських фахівців у навчальному процесі мають вирішувати два завдання: з одного боку – формувати комплекс необхідних фахових знань (у тому числі – прикладного характеру), а з іншого – сприяти ефективному формуванню спеціальних вмінь та навичок майбутніх вчителів („Державна навчальна програма фізичного виховання для вищих навчальних закладів КНР, 2007”; „Навчальна програма Сичуанського університету фізичного виховання, 2007”; „Основи навчання предметам фізичної культури у вищих навчальних закладах КНР, 2008”). В ході засвоєння зазначених дисциплін багато уваги приділяється формуванню вмінь взаємодіяти у колективі та вихованню патріотизму (Чжу Фен, 2010).

Окремо слід зазначити, що особливим компонентом процесу формування фахових знань і рухових навичок в китайських ВНЗ, як і у провідних європейських та североамериканських університетах, є педагогічна практика. Реальною метою цього виду діяльності китайських студентів є набуття вмінь застосовувати надбані знання в умовах практичної діяльності. Також окреме місце у процесі навчання відводиться якісному оволодінню національним видом спорту – ушу („Програма з основ викладання ушу в КНР, 1998”). В якості головних настанов діяльності майбутніх вчителів фізичного виховання китайською державою висувуються задачі оздоровлення нації та підготовки громадян до ефективної трудової діяльності.

У процесі аналізу і узагальнення програмно-нормативної документації ВНЗ КНР, аналогічних документів та практики підготовки майбутніх вчителів країн СНД стало очевидним, що процес формування спеціальних знань і рухових навичок у майбутніх викладачів Піднебесної здійснюється більш ефективно. Одним з чинників, що обумовлюють таку перевагу, є використання інтегрованого підходу до побудови процесу навчання, який забезпечує поєднання інтелектуальної, фізичної і духовної складової в процесі фізичного виховання та полягає у реалізації наступних факторів: викладання широкого спектру теоретичних

фахових дисциплін, що формують базу фахових знань у майбутніх учителів; навчання руховим вмінням та навичкам різних видів спорту та рухової активності; викладання методики навчання зазначених видів; формування якісної основи академічних та прикладних знань (з іноземних мов, традиційної та нетрадиційної медицини, історії, економіки, права, основ здоров'я та ін.); приділення особливої уваги щодо якісного проведення педагогічної практики; виховання патріотизму, що сприяє формуванню стійкої мотивації для постійного вдосконалення.

У четвертому розділі „**Державна політика Китаю у галузі фізичної культури і спорту**” охарактеризовано державну політику керівництва Китаю, пов'язану з розвитком масової фізичної культури та спорту вищих досягнень. На основі аналізу відповідних матеріалів визначено, як реалізуються завдання, задекларовані у нормативних законодавчих документах, на практиці, зокрема, висвітлено результати виступів китайських спортсменів на змаганнях різних рівнів та надано характеристику змінам, що останнім часом відбуваються у КНР у сфері фізичної культури.

У процесі вивчення низки документів („Закон про спорт КНР, 1995”; „Устав щодо всенародного укріплення здоров'я, 2009”; „Оповіднення Держради щодо уставу про всенародне укріплення здоров'я, 2011-2015 рр.” та ін.) встановлено, що однією з пріоритетних задач сучасного Китаю є формування здорової, успішної, гармонійно розвинутої нації, спроможної до наполегливої праці з укріплення держави. До головних настанов, задекларованих у відповідних документах під девізами „Здоров'я нації – понад усе” та „Людина – понад усе”, слід віднести наступні: державна підтримка і контроль розвитку сфери фізичної культури і спорту; широка пропаганда здорового способу життя; збільшення годин на позакласні заняття фізичною культурою в школі; збільшення кількості спортивних секцій та залучення дітей до занять спортом; будівництво нових спортивних споруд і майданчиків, як у містах, так і у селах; введення обов'язкових спортивних нормативів для всіх громадян; розширення заходів по залученню різних верств населення до постійних занять фізичними вправами; заохочення державою підприємств і установ, які сприяють розвитку фізичної культури і спорту; підвищення іміджу країни у світі за рахунок

демонстрації високих спортивних досягнень на міжнародних аренах.

Таким чином, зрозуміло, що державна політика Китаю у галузі фізичної культури і спорту реалізується переважно у двох напрямках – розвиток масової фізичної культури і розвиток спорту вищих досягнень. Реалізація першого напрямку має стратегічне значення і пов'язана з вихованням здорової, патріотично налаштованої нації, здатної до ефективної праці на користь країни. Як прописано у відповідних документах, саме гармонійно розвинена особистість має стати запорукою зростання економіки та обороноздатності китайської держави („Національна програма зміцнення здоров'я, 1995”; „Закон про спорт КНР, 1995”). Пріоритети у вихованні такої особистості у першу чергу належать представникам галузі фізичної культури і спорту, зокрема, учителям фізичного виховання. Тому держава ставить перед собою завдання, з одного боку, забезпечити якісний процес навчання майбутніх фахівців, а з іншого – створити необхідні передумови для їхньої праці, а також для позитивного відношення різних верств населення щодо занять фізичними вправами.

Важливим чинником, на який є посилення у Програмах і Законах, вважається необхідність застосування наукового підходу до процесу формування фахових знань і рухових навичок у майбутніх учителів фізичного виховання. Саме реалізація такої настанови відбувається у сучасному Китаї за підтримки держави. Інший стратегічний напрямок – підвищення світового іміджу КНР як потужної спортивної держави – ефективно реалізується протягом останніх 15-20 років. Як вже зазначалося, досягнення китайських спортсменів на міжнародних аренах обумовлені реалізацією низки Програм і Законів, що передбачають на тлі всебічної державної підтримки функціонування ефективної системи підготовки спортсменів – від початківця до висококваліфікованого атлета. Головними чинниками ефективності такої системи є: використання теоретико-методичних засад спортивного тренування, запозичених з радянського спорту; розвинена інфраструктура для проведення занять та можливість займатися на безкоштовній основі; відповідне фінансування галузі; популярність занять спортом серед населення, сформована державною політикою; широкі можливості для відбору дітей у секції; ефективно організований процес фізичного виховання у

школі та якісна система підготовки учителів фізичної культури, що сприяють виявленню обдарованих дітей та розкриттю їхніх можливостей на початковому етапі занять.

Аналіз виступів китайських спортсменів на Олімпійських, Паралімпійських та Азіатських іграх, чемпіонатах і кубках світу, Всесвітніх універсіадах, молодіжних іграх свідчить про успішну державну політику в галузі фізичної культури і спорту, реалізація якої, з одного боку, створила всі передумови для якісного відбору і підготовки атлетів, а з іншого – сприяє популяризації занять спортом та руховою активністю серед різних верств населення, пропагує здоровий спосіб життя та забезпечує патріотичне виховання.

ВИСНОВКИ

1. У дисертації наведено теоретичне узагальнення прогресивного досвіду підготовки учителів фізичного виховання в університетах КНР, яке було здійснено у контексті вирішення наукової проблеми вдосконалення змісту, форм та методів навчального процесу факультетів та інститутів фізичного виховання і спорту України.

2. Визначено, що за підсумками виконання рішень та постанов компартії й уряду Китаю, в яких акцентовано увагу на недостатній ефективності шкільної фізичної культури, в університетах КНР відбулося якісне реформування системи підготовки фахівців з фізичного виховання.

3. Встановлено, що якісний відбір абітурієнтів на спеціальність „Викладання фізичної культури” значно полегшується при ознайомленні з „Обліковою картою державних стандартів фізичного здоров'я учнів”, в якій щорічно реєструються антропометричні дані, показники функціонального стану організму, а також рівня вдосконалення фізичних якостей та рухових навичок.

Аналіз вимог вступного іспиту свідчить про те, що студентами університетів КНР можуть стати тільки ті абітурієнти, які оволоділи арсеналом знань та мають різнобічну фізичну підготовленість, рівень якої перевищує нормативи для тих, хто вступає до ВНЗ України, Росії і Білорусі.

4. Визначено теоретико-методичні основи формування фахових знань у бакалаврів та магістрів в університетах Китаю за

спеціальністю „Викладання фізичної культури”, що інтегрують положення профільних та професійно-адаптованих курсів дисциплін педагогічного, психологічного й медико-біологічного циклу, які сприяють вдосконаленню наукової й інформаційно-аналітичної компетентності студентів.

Завершуючим етапом тестування фахових знань у майбутніх бакалаврів є підготовка дипломної роботи, у магістрів – магістерської роботи.

5. На основі аналізу навчальних планів та програм шести університетів визначено принципи і зміст підготовки учителів фізичного виховання в Китаї. Так, майбутньому бакалавру педагогіки необхідно опанувати курс навчання протягом 4 років, та виконати навчальний план в обсязі 2800 академічних годин (170 кредитів), який вміщує: обов'язкові предмети (60%) – загальні предмети (21%) та профільні предмети (39%), предмети за вибором – обмежені профільні предмети (22%), необов'язкові профільні предмети (6%), довільні міждисциплінарні факультативні предмети (6%) та практику (6%). Як видно, профільним предметам, що забезпечують формування у студентів фахових знань, планується 73% академічних годин. В університетах України цей показник складає 64%.

6. Визначено зміст, задачі, контрольні вимоги та міжпредметні зв'язки шістнадцяти фахових дисциплін, що забезпечують формування низки компетентностей у випускників – бакалаврів університетів Китаю.

З метою озброєння студентів знаннями з методики навчання рухам та розвитку фізичних якостей у підготовці майбутніх учителів фізичного виховання використовуються тринадцять спортивних дисциплін.

Відзначимо, що у навчальні плани українських університетів включено помітно меншу кількість як теоретичних, так і практичних дисциплін.

7. Проведені дослідження дозволили визначити структуру та змістовний компонент навчального процесу у магістратурі китайських університетів за спеціальністю „Викладання фізичної культури”. Так, термін навчання у магістратурі складає 3 роки, при цьому протягом 1,5 року планується виконання навчальної програми, півроку виділяється на педагогічну практику і рік на підготовку магістерської роботи. Формування фахових знань

магістрантів забезпечується вивченням основних наукових предметів (8 обов'язкових кредитів), профільних головних предметів (6 обов'язкових кредитів), профільних факультативних (2 обов'язкових кредита) та загальних факультативних предметів (4 обов'язкових кредита). Крім того, обов'язковим є підготовка рефератів, наукових доповідей та публікація статей. Курс навчання у магістратурі завершується захистом магістерської роботи, виконаної на підґрунті проведених досліджень.

Викладене вище свідчить про більш якісну підготовку магістрів у КНР, ніж в університетах України.

8. Виокремлено головні системоутворюючі фактори, що забезпечують підвищення масовості фізичної культури та зростання спортивних досягнень у КНР. Завдяки ним Китаю вдалося досягти помітних результатів. Так, за офіційними даними, за термін з 2005 по 2014 р у КНР на 3,8% зросла кількість тих, хто займається фізичними вправами; у 2014 р сільські та міські школярі на 4,2% перевищили результати однолітків 2005 р у показниках фізичної підготовленості. Починаючи з 1996 р, представники Китаю вийшли на лідируючі позиції у світовому спорті. На літніх Олімпійських Іграх після четвертого місця у загальномедальному заліку у Атланті (1996 р) команда КНР була третьою у Сіднеї (2000 р), другою в Афінах (2004 р), найсильнішою в Пекіні (2008 р) та другою в Лондоні (2012 р). Ще більш впевненим є домінування китайських спортсменів на літніх Азіатських Іграх, де команда КНР з 1994 р виборює тільки перші місця.

Проведене дослідження не вичерпало всіх аспектів розглянутої проблеми. Перспективи подальшого наукового пошуку можливі у відношенні питань, пов'язаних з вивченням міжпредметних зв'язків фахових дисциплін педагогічного, психологічного і медико-біологічного циклу у навчальних планах підготовки бакалаврів і магістрів.

Список праць, опублікованих за темою дисертації

1. Ху Лифей. Формы и методы подготовки магистров физического воспитания в университетах Китая / Лифей Ху // Физическое воспитание студентов. – Харьков, ХООНКУ – ХГДАИ, 2012. – С. 104 – 108.

2. Ху Лифей. Развитие физической культуры и спорта в высшей школе КНР (1996-2012 гг.) / Л.Ху // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві: зб. наук. праць Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки / уклад. А. В. Цьось, С.П. Козіброцький. – Луцьк:Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2012. - №2(18). – С.35-37.

3. Ху Лифей. Опыт подготовки магистров физического воспитания в Ляоненском университете (Китай) Материалы IX международной научно-практической конференции, посвященной XXX Олимпийским Играм 2012 года в Лондоне „Олимпийский спорт, физическая культура, здоровье нации в современных условиях”. – Луганск, 2012, С. 389-393.

4. Ху Лифей. Место и роль гимнастики как учебной дисциплины в образовательном процессе ВУЗов КНР / Лифей Ху // Вісн. Луган. нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка. – 2013. - №8 (267), част. II, С. 100-106.

5. Ху Лифей. Характеристика требований вступительного экзамена по физической культуре на специальность „Физическое воспитание” в ВУЗах Китая. / Л. Ху // Культура здоров'я, фізичне виховання, реабілітація в сучасних умовах: матеріали XI Всеукр. наук.-практ. конф. – Луганськ, 2013. – С. 276-280.

6. Ху Лифей. Характеристика особенностей функционирования системы физической культуры и спорта в КНР, 1995-2011 г.г. / Л. Ху // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві: зб. наук. праць Східноєвропейського нац. університету імені Л. Українки. – Луцьк, 2013. – С.14-18.

7. Ху Лифей, Максименко И. Г. Место и роль ушу в формировании специальных знаний и двигательных качеств у будущих учителей физического воспитания в ВУЗах Китая [Электронный ресурс] / Лифей Ху, И. Г. Максименко // Науковий вісник Донбасу. – 2014. – № 2. – Режим доступа: <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN26/18.pdf>. *Особистий внесок здобувача полягає у зборі матеріалу, розробці вказівок та рекомендацій.*

8. Ху Лифей Физическая культура и спорт в жизни населения Китая / Л. Ху // „Олимпийский спорт, физическая культура, здоровье нации в современных условиях”: материалы XI

международной научно-практической конференции (17-18 апреля). – Луганск, 2014. – С. 36-40.

Анотації

Ху Ліфей. Особливості формування фахових знань та рухових навичок у майбутніх учителів фізичного виховання в університетах Китаю. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.02 – теорія та методика навчання (фізична культура, основи здоров'я). – Державний заклад „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”. – Луганськ, 2014.

Дослідження присвячено проблемі формування фахових знань та рухових навичок у майбутніх учителів фізичного виховання в університетах КНР. Встановлено, що однією з пріоритетних задач сучасного Китаю є реалізація державної політики, спрямованої на формування здорової, успішної, гармонійно розвинутої нації. Спираючись на програмно-нормативні урядові документи та навчальні плани і програми провідних профільних університетів КНР, виокремлено комплекс факторів, реалізація яких обумовлює ефективність процесу формування фахових знань і рухових навичок у майбутніх учителів: наявність належного рівня теоретичної та фізичної підготовленості абітурієнтів; інтегрований підхід до навчання; збалансовані навчальні плани, що об'єднують академічні, профільні та прикладні дисципліни; використання інноваційних методик навчання з урахуванням національної специфіки. Отримані результати можуть бути застосовані в українських ВНЗ з метою покращення навчального процесу у майбутніх учителів фізичного виховання.

Ключові слова: учитель, знання, навички, інновації, методики, навчання, програми, фізична культура, формування.

Ху Ліфей. Особенности формирования специальных знаний и двигательных навыков у будущих учителей физического воспитания в университетах Китая. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 – теория и методика обучения (физическая культура, основы здоровья). – ГУ „Луганский национальный университет имени Тараса Шевченко”. – Луганск, 2014.

Исследование посвящено проблеме формирования специальных знаний и двигательных навыков у будущих учителей физического воспитания в университетах Китая. В процессе научных поисков установлено, что одной из приоритетных задач современного Китая является реализация государственной политики, направленной на формирование здоровой, успешной, гармонично развитой нации, способной к трудовой деятельности на благо государства, а также на повышение спортивного имиджа страны в мире. Ведущая роль в решении этой задачи отводится массовой физической культуре, охватывающей широкие слои населения, а также физическому воспитанию детей и учащейся молодежи, детско-юношескому и любительскому спорту.

На основе анализа программно-нормативных правительственных документов, учебных планов и программ ведущих профильных университетов КНР (Ляочэнского, Наньтунского, Северо-Восточного, Сычуанского, Чэндунского, Шанхайского) выделен комплекс факторов, реализация которых обуславливает эффективность процесса формирования специальных знаний и двигательных навыков у будущих учителей: наличие должного уровня теоретической и физической подготовленности абитуриентов; интегрированный подход к обучению, обеспечивающий единство интеллектуальной, физической и духовной составляющих в процессе физического воспитания; сбалансированные учебные планы, объединяющие академические, профильные и прикладные дисциплины; использование инновационных методик с учетом национальной специфики.

Установлено, что в университетах Китая профильным предметам, ограниченным профильным предметам, необязательным профилированным предметам и практике, которые обеспечивают формирование у студентов специальных знаний, отводится 73% академических часов. В университетах Украины этот показатель составляет 64%.

Определены содержание, задачи, контрольные требования и межпредметные связи шестнадцати спортивных дисциплин, которые обеспечивают формирование ряда компетентностей у выпускников университетов Китая.

Полученные в ходе обобщения китайского опыта материалы могут быть использованы в украинских высших учебных заведениях с целью оптимизации формирования специальных знаний и двигательных навыков у будущих учителей физического воспитания.

Ключевые слова: учитель, знания, навыки, инновации, методики, обучение, программы, физическая культура, формирование.

Khu Lifye. Professional knowledge and moto skills development of the future physical education teachers in the universities of China – Manuscript.

Thesis for the candidate of pedagogical sciences degree in speciality 13.00.02. – Theory and methods (physical education, health basis). – SI “Luhansk Taras Shevchenko National University”. – Luhansk, 2014.

Thesis is dedicated to the problem of professional knowledge and moto skills of the future physical education teachers in PRC universities. It is revealed, that the main priority of modern China is the implementation of the state politics, which is oriented on healthy, successful, harmoniously-developed nation. The mail role of solving this problem is connected with mass physical education, youth physical education, youth and amateur sport.

Basing on normative government documents, curriculum and programs of leading specialized universities it is allocated the complex of factors which shows the efficiency of the process of development of professional knowledge and moto skills of the future teachers: achieving of necessary level of theoretical and physical preparedness of the abitur; integrative approach to education; balanced curriculum, which unites academic, specialized and applied disciplines; the usage of innovation methods with national specific. Receiving results can be used in Ukrainian High Schools with the aim of improving the process of education of the future physical education teachers.

Key words: teacher, knowledge, skills, innovations, methods, learning, programs, physical education, development.

Підписано до друку 30.05.2014 р. Формат 60x84/16
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman. Друк ризографічний
Умов. др. арк. 0,9. Тираж 100 прим. Зам. №211

Видавець і виготовлювач
Видавництво Державного закладу
„Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”,
вул. Оборонна, 2, м. Луганськ, 91011. т/ф: (0642) 58-03-20
e-mail: alma-mater@list.ru
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3459 від 09.04.2009 р.